

Szolár Éva: A Bologna-folyamat „hermeneutikája”

Cél: Kutatásunk a TERD kutatócsoport OTKA által támogatott (K-69160) kutatásának keretében készült. A szervezeti változás, az intézmények környezeti kihívásokra adott válaszainak, valamint az intézmény-környezet kapcsolat vizsgálatában - az atlanti és kontinentális európai felsőoktatás-kutatásban - egyre nagyobb teret kap a hermeneutikai-interpretatív megközelítés. A kutatás célja bemutatni azokat az intézményi változásokat, amelyek a Partiumi Keresztény Egyetem életében következtek be a Bologna-folyamat romániai implementációjának időszakában (2005-2009). Arra szerettünk volna választ kapni, hogy az intézmény hogyan fogadta a Bologna-folyamat rész céljait?

Előzmények, feltételezés: a kutatás tárgyának komplexitása, folyamatjellege és a kontextustól való leválaszthatatlansága, valamint a rejtett intézményi dimenziók és Bologna-értelmezések egymásraépülése, olyan szemléletmódot igényelt, amellyel lehetővé válik mindenek megragadása. A kutatás során a kvalitatív stratégia és a hermeneutikai megközelítés mellett döntöttünk. Intézményi esettanulmányt készítettünk strukturált interjúk (intézményi vezetők és oktatók), dokumentumelemzés és résztvevő megfigyelés alapján.

Eredmények: az egyik legfontosabb felismerésünk az volt, hogy a Bologna-folyamat romániai értelmezésében és implementációjában nem a strukturális és tantervi átalakítás, hanem a felsőoktatás irányításának (távirányítás, minőségbiztosítás, teljesítmény standardok) kérdése jelenik meg markánsan. Így azok a kihívások, amelyek az intézmény életében a Bologna-folyamatból következően jelentkeznek, ezen háttér alapján érhetőek meg. A kihívásokat felerősítik az 'új felsőoktatási intézmény'-jellegből (politikai legitimáció, programakkreditációk, az oktatók képzettsége és tudományos tevékenysége, a finanszírozás körüli feszültségek, az intézményvezetés és a társadalmi funkció átalakulása, valamint eltávolodás az alapítói törekvésektől) és a hallgatókért folytatott kiélezett versenyből adódó problémák. Ugyanakkor, az intézmény átalakulásának belső feszültségei egyértelműen a növekedéshez és a tömegképzésre való áttérésnek a kísérő jelenségei, ami annak ellenére sem enyhül, hogy a Bologna-folyamat épp ezekre kínálna választ. A strukturális átalakítás egybekapcsolódik az intézmény túlélésének és fejlődésének kérdésével: azaz sikerül-e mesterképzéseket indítani, hogy elkerülhessék a visszafokozást szakintézeté? Vagy meg tudnak-e felelni a szigorú minőség- és teljesítménystandardoknak annak érdekében, hogy megtarthassák az egyetemi rangot? A megoldásban kiemelt szerepe volt azoknak a határon átnyúló, anyaországi és nemzetközi kapcsolatoknak is, amelyeket az intézményvezetők és az oktatók korábban kiépítettek, s a Bologna-folyamat keretei között sikerrel kamatoztattak

Bordás Andrea: Élmények, kudarcok és kihívások a Komáromi Városi Egyetem kutatása kapcsán

Cél: Kutatásom a TERD kutatócsoport OTKA által támogatott (K-69160) kutatásának keretében készült. Tanulmányom célja megvizsgálni, hogyan válik néhány, a közösség alakulását meghatározó ember életének, munkásságának egy része mások számára tanulmányozandó témává. Hogyan lesznek tetteik, esetleges mulasztásaik, elveik és értékeik a kutatók számára kiindulási pontok, irányvonalak, amelyekből az alulról jövő társadalmi kezdeményezések és a politika, a hatalom által megkívánt és megengedett cselekedetek dialógusára vonatkozó elméleteket építhetők fel? Mit tesz, mit tehet a kutató, hogy feltárja a történések mögött rejlő jelentéseket, azokat a mozgatórugóként működő erőket, amelyek különböző közösségek történéseit befolyásolják? S végül, mit jelent mindez akkor, amikor felsőoktatási intézmények kialakulását, túlélését és a Bologna-rendszer szerinti átalakulásukat kutatjuk?

Előzmények, feltételezés: a Komáromi Városi Egyetem, a Schola Comaromiensis tanulmányozásakor első dolgunk a nyomtatott vagy elektronikus formában fellelhető szövegek megtalálása, tanulmányozása, a témával az előzőekben foglalkozó kutatók megkeresése volt. Ez adott támpontot a további kutakodáshoz, a valódi terepmunka elkezdéséhez, azoknak a szereplőknek a megtalálásához, akik tevékeny részt vállaltak a felsőoktatási intézmény megalapításában és működtetésében, illetve csak a helyszínen megtalálható dokumentumok elemzéséhez. Kutatásunk gerincét a helyszínen készített interjúk, az ott szerzett tapasztalatok képezik. A narratívák és a fotók elemzése egyaránt igényli a szövegtést, illetve a fénykép strukturális és szemantikai elemeinek vizsgálatát. Ugyanakkor egy sajátos, időbeli dimenzióval is dolgozunk, ugyanis a visszaemlékezések időbelisége és a helyszínen a jelenben készített képek kissé torzítva mutatták vizsgáldásunk tárgyát.

Eredmények: a Komáromi Városi Egyetemről készült esettanulmány a közelmúlt eseményeit vizsgálja, ezért a történeti nézőpont alkalmazását különösen fontosnak tartottuk, azért is, mert a közelmúlt történései meghatározzák, előrejelzik a közeljövő eseményeit. Ugyanakkor, mivel az intézmény szerves részét képezte a város kulturális-szellemi életének, egyfajta értelmiségi elit fórumként működött, fontosnak tartottuk más szervezetekkel, intézményekkel való kapcsolatának megvizsgálását is. Ez a szervezeti nézőpont, a kapcsolatháló elemzése vezetett el végül a Komáromi Városi Egyetemről kialakult komplex képünkhöz, mely a térbeli, időbeli és személyközi dimenziók fontosságát egyaránt szem előtt tartja.

Kutatásunk nemcsak a kutatócsoportnak, hanem magának a kutatónak is „hasznára vált”, olyan kutatási módszerekkel ismerkedett meg és dolgozott, amelyeket eddig még nem ismert, olyan élményekkel, személyes és szakmai kapcsolatokkal gazdagodott, amelyek további munkáját is nagyban segíthetik.

D. Farkas Csilla: „Idegen” a Rózsahelyi Katolikus Egyetemen

Cél: Kutatásunk a TERD kutatócsoport OTKA által támogatott (K-69160) kutatásának keretében készült. Ennek a tanulmánynak a célja bemutatni a hermeneutikai elemzés lehetőségeit és korlátait a felsőoktatás kutatásában. Az elmúlt év során néhány kelet-közép-európai ország (Magyarország, Románia, Szlovákia, Lengyelország) rendszerváltás után keletkezett vagy újjászületett felekezeti felsőoktatási intézményében végeztünk kutatást. Célunk volt feltárni a politikai átmenet utáni országok egyházi felsőoktatási rendszerének és intézményeinek jellemzőit és új társadalmi funkcióit.

Előzmények, feltételezés: a vizsgálat folyamán kisebbségi felsőoktatási intézményekre jellemző jegyeket véltünk felfedezni a felekezeti felsőoktatási intézmények intézménytörténeteiben, az alapításokban és a jelen működéseikben. Ugyanakkor azonban azt is feltételeztük, hogy ez az intézménytípus egy speciális társadalmi csoport (felekezetek) igényeit elégíti ki. A „kettős”, kisebbségi-felekezeti lét mélyebb „megértéséhez” többféle kutatási módszert alkalmaztunk (pl. narratívaelemzés, diskurzuselemzés, típusanalízis), melyek együttesen, gyakorta egymást rögtönzésszerűen kiegészítve segítettek hozzá az intézményi narratívák és – a kutatás jellegéből adódó - szimbolikus jelentések értelmezéséhez.

Eredmények: A fent említett kutatássorozatba illeszkedik jelen előadásunk tárgya is, amely egy eddig kevésbé feltárt felsőoktatási intézmény jellemzőinek bemutatásához, a szlovákiai Rózsahelyi Katolikus Egyetemhez nyújt adalékot. Az említett kettősség bemutatása kapcsán, előadásunk főképpen arra helyezi a hangsúlyt, hogy hol kezdődött kutatói érdeklődésünk, hogyan közelítettük meg a vizsgált egyetem életvilágát. Kiemeljük – többek között - hogy a szlovák katolikus egyház felsőoktatási szerepvállalásának jellegzetességei a számos váltakozva alkalmazott módszernek köszönhetően láthatóan nem csak az egyház- és politikai szereplők narratívája által válhat értelmezhetővé, hanem az elbeszélte felsőoktatási intézménytörténetek narratívájában is. Vizsgáljuk, hogy hogyan interpretálható e campus belső életvilága főként a benne zajló „résztvevő megfigyelés” de a hallgatókkal és oktatókkal való személyes találkozás és a készült interjúk, kérdőívek kapcsán is. Végül, de nem utolsó sorban arról is beszélünk, hogy felsőoktatás-kutatóként mely attitűdök jelentettek irányvonalat, továbblépést – esetenként „túlélést” – a szlovák „idegen” felsőoktatás intézmény feltérképezésében.

Hollósi Hajnalka: Hermeneutikai módszerek a Szatmárnémeti Kihelyezett Tagozat tanulmányozásában

Cél: Kutatásunk a TERD kutatócsoport OTKA által támogatott (K-69160) kutatásának keretében készült. Tanulmányunk célja bemutatni, elemezni azt a folyamatot, amelynek során sikerült feltárnunk egy határon túli részben magyar nyelvű felsőoktatási intézmény alapításának körülményeit, az alapításban részt vevő személyek motivációit, az intézmény jelenét, s jövőbeli perspektíváit. Szeretnénk bemutatni a kutató szemszögéből, hogy hogyan zajlott a kutatás időszaka, milyen fázisai voltak, az egyes fázisokban mire helyeződött a hangsúly, illetve, hogy milyen problémákkal, nehézségekkel kellett számolnunk.

□ Előzmények, feltételezés: A Szatmárnémeti Kihelyezett Tagozat magyar nyelvű tagozatának vizsgálata során elsőként a nyomtatott, illetve az elektronikus formában megtalálható dokumentumokat tanulmányoztuk. Előzetes hipotézisünkben azt feltételeztük, hogy az intézmény alapításának elsősorban szimbolikus jelentése van. Az intézmény szimbolizálja a város magyarságát, a magyarság helyét, szerepét a város életében, egyfajta önigazolás ez a magyar kisebbség számára. A tényleges terepmunkán sor került többek között azoknak a személyeknek a felkutatására, akik szervesen részt vettek az intézmény alapításában, illetve a kutatás megkezdésekor (2005 ősz) részt vettek a működésében. A terepunta részét képezte még az intézményben megtalálható dokumentumok (pl.: alapító okirat) tanulmányozása is, de a kutatás fő dimenziója az interjúk készítése, és a helyszínen szerzett tapasztalat volt. A kutatás második szakaszában (2009 tavasz-ősz) újra megkérdeztük egykori interjú alanyainkat, illetve kérdőíves lekérdezést végeztünk, a Szatmárnémeti Kihelyezett Tagozat hallgatói körében, illetve az „anyaegyetem” (Kolozsvár) hallgatói körében is.

Eredmények: A Szatmárnémeti Kihelyezett Tagozatról készült esettanulmány az intézmény alapításától napjainkig vizsgálja az eseményeket, az intézmény most tavasszal ünnepelte alapításának tíz éves évfordulóját. Azt gondolom, hogy igen jelentős ennek a magyar nyelvű tagozatot is működtető állami intézménynek a létrejötte, működése egy határon túli, de jelentős lélekszámú (a lakosság 32%-a magyar) magyar nemzetiségű lakost számláló városban. A Szatmárnémeti Kihelyezett Tagozat működése túlmutat az eredeti funkcióján, nemcsak a helyi magyar fiataloknak nyújt tanulási lehetőséget, hanem a helyi magyarság egyik legfontosabb érdekérvényesítési terepe is.

Ábrahám Katalin: A Székelyudvarhelyi Modern Üzleti Tudományok Főiskola

Cél: : Kutatásunk a TERD kutatócsoport OTKA által támogatott (K-69160) kutatásának keretében készült. Ennek a tanulmánynak az a célja, hogy bemutassa az életvilágok vizsgálatának fontosságát a felsőoktatás kutatásában. Példaként egy székelyföldi felsőoktatási intézményt választottunk.

Előzmények, feltételezés: a Székelyudvarhelyi Modern Üzleti Tudományok Főiskolája (MÜTF) a tatabányai intézmény kihelyezett tagozataként jött létre 1998-ban. A tagozat Erdély első olyan kihelyezett felsőfokú intézménye, ahol magyar nyelven, nappali tagozaton gazdasági képzés folyik. Regionális felsőoktatási intézményként a MÜTF megfelelően szolgálja elsősorban a kistérség igényeit, valamint keresi és érvényesíti azokat a stratégiákat az indított szakok újszerűsége és hiánypótló jellege, a képzési programok gyakorlatorientáltsága, a finanszírozási lehetőségek optimalizálása által, amelyek a túlélését, sőt fejlődését, megerősödését szolgálják. Teszi ezt olyan intézményként, amely anyanyelvi képzést biztosít a magyar kisebbség számára felső- és felnőttoktatási rendszerben egyaránt.

Eredmények: az intézményről első alkalommal 2002-ben készült esettanulmány. A kisebbségi felsőoktatási intézmény keletkezéstörténetét, alapvető oktatási-képzési jellemzőit, a humán erőforrásokat (oktatókat és hallgatókat), a működést biztosító infrastruktúrát, a fejlesztési terveket mutattuk be. A kutatás során kvantitatív és kvalitatív módszereket használtunk, hét személlyel – az intézmény keletkezésében kulcsszerepet játszó személyiségekkel – készítettünk interjút, valamint kérdőíves vizsgálatot végeztünk, melynek során 62 oktatót és hallgatót kérdeztünk meg.

2008-ban az eltelt hat év változásait és az intézmény fennmaradásért folytatott küzdelmet kutattuk. A vezetőkkel készült interjúk, valamint az egyes dokumentumok elemzése alapján elsősorban a főiskola képzésének szerkezetére, finanszírozására, az intézmény irányítására, kapcsolataira, jövőképeire, valamint a politika szerepére fókuszálva mutattuk be az intézmény sajátosságait, kiemelve azokat a változásokat, amelyek a korábbi vizsgálat óta születtek.

2009-ben a tagozat ügyvezető igazgatójával és az intézmény „változásmenedzserével”, egyben a tagozat jogi háttérét biztosító alapítvány alapító elnökével készült interjúk, valamint az interjúalanyok által rendelkezésünkre bocsátott dokumentumok alapján kívántuk bemutatni az intézménnyel kapcsolatos legfontosabb kihívásokat, és az erre adott válaszokat. A kutatás utolsó lépéseként a MÜTF rektorával készült interjú, melynek során egyrészt a székelyudvarhelyi intézmény keletkezéstörténetét vizsgáltuk az anyaintézmény szempontjából, másrészt a tatabányai, valamint a budapesti és dunaszerdahelyi tagozat létrejöttének körülményeit kívántuk feltárni.